

Valobservatörer och valexperter

Sedan 1989 har svenska valobservatörer deltagit i internationella valobservationsmissioner och observerat ett stort antal president-, parlaments-, lokalval och folkomröstningar över hela världen. Observatörerna rekryteras och utbildas av Sida på uppdrag av regeringen och ställs till en internationell organisations förfogande. Missionerna leds i första hand av EU eller OSSE. Sverige sänder även ut valexperter.

Sverige sänder sammanlagt ut 120–140 valobservatörer per år att delta i 15–20 valobservationsmissioner. I januari varje år tas ett regeringsbeslut om vilka länder Sverige ska skicka observatörer till. Sida får i uppdrag att rekrytera och utbilda observatörer för att delta i missioner till de länder regeringen beslutat om. Valobservatörerna rekryteras ur Sidas valresursbas som idag består av cirka 160 personer. Sverige ställer valobservatörer till förfogande till i huvudsak två organisationer, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa och deras organisation för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (OSSE/ODIHR), samt Europeiska unionen (EU). OSSE observerar val i OSSEs deltagande stater och EU i övriga delar av världen. Länder där val observeras är oftast semi-auktoritära stater eller länder med nyblivna, men fortsatt svaga demokratier.

Enligt EU:s medlemsstater är det övergripande målet med internationella valobservationsinsatser att: *”säkerställa att alla medborgare ges lika möjligheter att utöva sin rösträtt i fria och rättvisa val, och folkomröstningar, samt ge internationell legitimitet åt dessa val med det övergripande syftet att främja en politisk process i riktning mot demokratisk utveckling”*.

Att arbeta som valobservatör

Det finns två typer av uppdrag som observatör – långtidsobservatör och korttidsobservatör. Långtidsobservatören arbetar i fält 5–10 veckor i team med en observatör från ett annat land. De följer valkampanjen, mediebevakningen, intervjuar olika politiska aktörer och representanter för det civila samhället, följer valförberedelserna och rapporterar till missionens ledning. De har även delvis hand om logistik och planering för korttidsobservatörerna som kommer några dagar före valet. Korttidsobservatörernas uppdrag sträcker sig över en till två veckor. Även de arbetar i team. Deras observationer utgör bland annat ett statistiskt underlag för missionens bedömning av valdagen. Som nyrekryterad till valresursbasen arbetar man som korttidsobservatör. Om Sida finner att en erfaren korttidsobservatör är en lämplig kandidat till att bli långtidsobservatör, erbjuds observatören en vidareutbildning.

Inför varje uppdrag genomgår observatörerna en förberedelseutbildning där de bland annat får en genomgång av landets historia, det aktuella politiska läget, politiska aktörer, samt av vallagen.

Vid observatörernas återkomst till Sverige ordnar Sida avrapportering. Avrapporteringen består av en muntlig avrapportering för UD- och Sida-handläggare och en skriftlig rapport som distribueras till berörda UD- och Sida-handläggare, samt till EU eller OSSE, för information och eventuell åtgärd.

Att bli valobservatör

Sidas valobservatörer ingår i en s k valresursbas. Intag till valresursbasen sker vid behov, med två eller tre års mellanrum. De kriterier som gäller för att ingå i valresursbasen är bland annat valerfarenhet, erfarenhet av att ha arbetat i ett utvecklingsland under minst tre sammanhängande månader, goda språkkunskaper, samt personlig lämplighet (se den senaste annonsen på www.sida.se under Lediga tjänster – Internationella tjänster – Valobservation).

När Sida annonserar på hemsidan anmäler kandidaterna sitt intresse för uppdrag som valobservatör (intresseanmälningar tas inte emot vid andra tillfällen på året). De kandidater som bäst uppfyller uppställda krav kallas till urval i form av intervju med arbetspsykolog och fackbedömare, samt genomgår språktest. Sida tar även referenser. Efter tre dagars introduktionsutbildning, som även fungerar som en urvalskurs, görs en bedömning av vilka som rekryteras till valresursbasen.

Sida sänder ibland även ut valexperter. De kan ha till uppgift att medverka i eller rapportera från förberedelserna och genomförandet av ett val. Detta sker i samarbete med en internationell organisation eller en nationell valmyndighet.

En valobservatör i Sidas valresursbas erbjuds uppdrag cirka en gång per år/per ett och ett halvt år. Arvode utgår för både lång- och korttidsobservatörer, samt för valexperter.